

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 6.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.6.6>

УДК 35:327.7

О. В. Баб'як,

к. мед. н., доцент, доцент кафедри медико-профілактичних дисциплін та лабораторної діагностики,

Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія»

Рівненської обласної ради

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1934-0075>

І. Л. Сазонець,

д. е. н., професор, професор кафедри туризму та готельно-ресторанного бізнесу туристичної діяльності,

ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8032-3675>

АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ СПІВПРАЦІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

O. Babiak,

PhD in Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Medical and Preventive Disciplines and Laboratory Diagnostics, Communal institution of higher education "Rivne Medical Academy" Rivne

Regional Council

I. Sazonets,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Tourist and Hotel-Restaurant Business, Dnieper Humanities University

ANALYSIS OF THE MODERN ARCHITECTURE OF COLLABORATION OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS WITH STATE ADMINISTRATION AUTHORITY

В статті визначено, що міжнародне співробітництво в рамках міжнародної організації потребує формалізації, держави укладають міжнародні угоди, визначають правові основи співробітництво, правила, що його регулюють. Державні органи розрізняють міжнародні організації від інших інструментів міжнародної співпраці, таких як дипломатія. У рамках діяльності міжнародної організації співробітництво є багатостороннім. Особливістю співпраці державних урядів у форматі міжнародних організацій є певний постійний порядок денний засідань колегіальних органів.

Роль міжнародних організацій, їх наднаціональне значення складалося впродовж століть, тому на теперішній час можна робити висновки про чітко окресленні межі співпраці та взаємного впливу міжнародних організацій та національних урядів.

Доведено, що сучасна архітектура співпраці органів державного управління та міжнародних організацій еволюціонувала довгий історичний проміжок часу під впливом глобальних суспільно-економічних змін

The article states that international cooperation within the framework of an international organization requires formalization, states conclude international agreements, determine the legal basis of cooperation, the rules regulating it. State authority distinguish international organizations from other instruments of international cooperation, such as diplomacy. Within the framework of the activities of the international organization, cooperation is multilateral. A feature of the cooperation of state governments in the format of international organizations is a certain permanent agenda for meetings of collegial authority.

The role of international organizations, their supranational significance has developed over the centuries, so at the moment it is possible to draw conclusions about clearly delineating the boundaries of cooperation and mutual influence of international organizations and national governments.

It is proven that the modern architecture of cooperation between state administration authority and international organizations evolved over a long historical period of time under the influence of global socio-economic changes.

The influence of international organizations on the processes of public administration is determined by their important role as coordinators of the joint activities of countries in solving urgent problems of humanity in the economic and social spheres. The formulation of an unambiguous, modern and indisputable

definition of the concept of "international organizations" can become the basis for the study of their functions in the modern world and the effects on the processes and systems of state administration in different countries of the world and the spheres of activity of the governments of the countries.

International organizations act in the international arena not only as institutions of collective action and international regimes. In the modern world, international non-governmental organizations have authority and significant influence in various spheres of human life. International organizations are the main components of global civil society.

Ключові слова: *архітектура, співпраця, органи, уряди, державне управління, міжнародні організації*

Keywords: *architecture, cooperation, authority, governments, public administration, international organizations*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. В сучасному світі існує велика кількість міжнародних організацій, які є правовими форми міжнародного співробітництва. До таких форм ми можемо віднести універсальні організації, наприклад Організацію Об'єднаних Націй та її спеціалізовані організації, низку регіональних організацій, діяльність зосереджена навколо групи країн і які географічно та функціонально діють в певному регіоні. Цілі співпраці міжнародних організацій та національних урядів в цих двох випадках будуть різними, так само, як і принципи або аксіологія, на яких базуються розвиток країн в різних регіонах світу. При цьому, потреба в міжнародній співпраці залишилася незмінною протягом століть.

Оскільки міжнародне співробітництво в рамках міжнародної організації потребує формалізації, держави укладають міжнародні угоди, що визначають правові основи цього співробітництва та правила, що його регулюють. Державні органи розрізняють міжнародні організації від інших інструментів міжнародної співпраці, таких, наприклад, як дипломатія. Остання має характер двостороннього співробітництва, тоді як у рамках діяльності міжнародної організації співробітництво є багатостороннім. Це

дозволяє вести діалог між більшою кількістю суб'єктів міжнародних відносин. Іншою особливістю співпраці державних урядів у форматі міжнародних організацій є певний постійний порядок денний засідань колегіальних органів, що визначає наступні етапи міжнародного діалогу. Держави співпрацюють у форматі міжнародних організацій, реалізуючи суворо визначені цілі співпраці. Тому вплив міжнародних організацій на формування політики та прийняття рішень органами державної влади є актуальною проблемою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ. В усіх сферах людського буття, розвитку суспільства і, відповідно, трансформації процедур та механізмів державного управління все більше значення відіграють різні міжнародні організації. Активно працюють міжнародні організації і в сфері охорони здоров'я. Нещодавня подія в глобалізованому світі - подія яка поєднала погляди різних народів в контексті актуальності проблеми охорони здоров'я – пандемія коронавірусу COVID-19, висвітлила провідну роль міжнародних організацій у вирішенні проблем охорони здоров'я. Провідна роль міжнародних організацій все більше визначається і в інших сферах соціально-економічної діяльності та державного управління. Ці та інші проблеми діяльності міжнародних організацій в архітектурі державного управління досліджували такі науковці як Андросова Т.В., Вівсяник О.М., Зима І.Я., Кучик Г.Б., Кучик О.С., Месхія О.Н., Сазонець І.Л., Сазонець О.М., Саричев В.І., Шулика А.А. та ін. Однак, потенціал співпраці органів державного управління з міжнародними організаціями не є розкритим повною мірою.

МЕТА СТАТТІ. Тому є доцільним проаналізувати етапи становлення, сутність та функції міжнародних організацій в системі державного управління, визначити їх вплив на прийняття рішень національними урядами та визначити сучасну архітектуру співпраці міжнародних організацій з органами державного управління.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ. Одним з авторів, який провів фундаментальні дослідження в сфері впливу міжнародних організацій на систему державного управління охорони здоров'я був Вівсьяник О.М. В монографії «Значення та функції міжнародних організацій в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я» він розкрив основні складові державно-управлінської взаємодії міжнародних організацій та органів державного управління. В монографії автор дослідив значення міжнародних організацій в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я, визначив напрями вдосконалення інституційної системи державного регулювання охорони здоров'я на основі співпраці з міжнародними організаціями, проаналізував функції міжнародних організацій в системі державного регулювання охорони здоров'я. Автор визначив, що «Міжнародні організації як елементи інституційної структури мають значний вплив на процеси державного управління та процеси регулювання діяльності держав на міжнародному – наднаціональному рівні»[1]. Така роль міжнародних організацій є традиційною. Їх наднаціональне значення складалося впродовж століть, тому на теперішній час можна робити висновки про чітко окресленні межі співпраці та взаємного впливу міжнародних організацій та національних урядів.

Сучасна архітектура співпраці органів державного управління та міжнародних організацій еволюціонувала довгий історичний проміжок часу під впливом глобальних суспільно-економічних змін та оновлення форм інституційної взаємодії на міждержавному рівні. Т.В. Андросова з колективом авторів наводить історичні стадії формування міжнародних організацій та їх розвитку. На основі наукових напрацювань цього наукового колективу ми пропонуємо більш деталізований погляд на основні стадії виникнення та розвитку міжнародних організацій (таблиця 1).

Таблиця 1. Основні стадії виникнення та розвитку міжнародних організацій

Стадія	Характеристика
Епоха рабовласницьких держав	створення в IV-VI ст. до н.е. у Стародавній Греції союзів (коаліцій) держав, які мали спільні військово-політичні цілі (сіммахій) та релігійно-політичних союзів племен та міст зі спільним святилищем, скарбницею, правилами ведення війн (амфіктіоній)
Період феодальної роздробленості	створення військових (під час виникнення загрози з боку сильнішого спільного ворога) та торговельних союзів (союз міст Любек, Штральзунд, Росток, Вісмар, Гамбург та ін. – Ганза, що існував з XIV по XVII ст.)
Епоха великих географічних відкриттів, промислових революцій та формування світового ринку	створення цілої низки галузевих і функціональних організацій, яким були притаманні риси сучасних міжнародних установ: наявність погоджених цілей, постійного органу, порядку роботи та ін. – це Дунайська комісія (1856 р.), Всесвітній поштовий союз (1874 р.), Міжнародний телеграфний союз (1875 р.), Міжнародний союз з охорони промислової власності (1883 р.) та ін.
Період між Першою та Другою світовими війнами	створення першої у світі міжнародної організації універсального типу з широкою (неспеціалізованою) компетенцією – Ліги Націй в 1919 р., а також ряду функціональних та галузевих організацій, загальна кількість яких збільшилася втричі
Післявоєнний етап розвитку міжнародних організацій	починається з 1945 р., характеризується розширенням компетенції і ускладненням структури міжнародних організацій. Властиві такі риси: збільшення впливу міжнародних організацій на міжнародне життя, зокрема економічне; посилення ролі недержавних організацій у вирішенні світових проблем; поява і успішне функціонування універсальної організації глобального типу – ООН; утворення інших функціональних організацій глобального типу; розширення сфери діяльності міжнародних організацій
Сучасний період	Починається з 2000-х років. Цей період характеризується переформатуванням діяльності міжнародних організацій у зв'язку з появленням нових незалежних держав колишнього СРСР, переорієнтацією політичного вибору країн Східної Європи, посиленням економічної та політичної ролі країн Азії в світові економіці та соціальних процесах, активізацією діяльності професійних, громадських організацій в різних сферах діяльності країн, діяльністю міжнародних організацій в багатоплановій, різнокомпонентній системі глобального світу

Складено автором на основі [2].

Вплив міжнародних організацій на процеси державного управління визначається їх важливою роллю як координаторів спільної діяльності країн у вирішенні актуальних проблем людства в економічній та соціальній

сферах. Значна кількість міжнародних організацій, різноманіття їх форм та функцій, що вони виконують призводять до складнощey в їх єдиній ідентифікації як суб'єктів сучасних суспільно-політичних та економічних процесів. На цьому наголошує Кучик О., який в роботі «Еволюція поняття міжнародної організації: теоретико-методологічний аспект» визначає, що «...визначення міжнародної організації як механізму багатостороннього співробітництва увійшло в науковий обіг не так вже й давно, а динаміка розширення застосування механізмів діяльності міжнародних організацій у сучасній світовій політиці зумовила постановку питання не лише визначення наукового змісту поняття «міжнародна організація», а й з'ясування суті та характеру діяльності цих утворень»[3, с. 24 - 32]. Формулювання однозначного, сучасного та беззаперечного визначення поняття «міжнародні організації» в контексті дослідження процесів державного управління, може стати основою для дослідження їх функцій в сучасному світі та впливи на процеси та системи державного управління в різних країнах світу та сферах діяльності урядів країн.

В подальшій науковій роботі Кучик О. разом з Кучик Г., в статті «Формування концепту «міжнародні організації» в системі наукових дисциплін: концептуальні засади дослідження» визначають, що «доцільно виокремити два види міжнародних організацій: міжнародні організації як інститути колективних дій та міжнародні режими. ...і перші, і другі є міжнародними соціально-політичними інститутами, які характеризуються певними моделями поведінки, що базується на міжнародних нормах і правилах, які в аналогічних ситуаціях сприяють зближенню взаємних позицій та очікувань. Міжнародні режими – це міжнародні інститути, які діють у конкретних сферах, характеризуються базовими принципами, нормами, правилами і процедурами прийняття рішень, навколо яких сходяться поведінкові очікування. Міжнародні режими не функціонують як суб'єкти» [4, с. 84–96].

Слід визначити, що окремі міжнародні організації несуть в собі характеристики як режимів, так і інститутів колективних дій. Так ВООЗ одночасно є всесвітнім майданчиком для обговорення нагальних проблем охорони здоров'я, вирішення екстрених питань медичного характеру в глобальному масштабі і режимом, який встановлюється самою організацією, можливо на короткий термін. Такий характер ВООЗ був особливо визначений під час пандемії COVID-19. В той час всі національні органи державного управління на всіх континентах світу виконували рекомендації ВООЗ щодо запобіжних заходів під час пандемії, карантинних норм, необхідності щеплень, закриття кордонів. Навіть не дивлячись на той факт, що рекомендації ВООЗ призводили до значних економічних втрат в країнах світу. Уряди країн приймали спеціальні державні програми щодо мінімізації наслідків від пандемії. На теперішній час більшість цих заходів не здійснюється у зв'язку зі зменшенням кількості хворих та локалізацією осередків, центрів захворювання.

Міжнародні організації виступають на міжнародній арені не тільки як інститути колективних дій та міжнародні режими. В сучасному світі мають авторитет та суттєвий вплив в різних сферах життєдіяльності людства міжнародні неурядові організації. Шуліка А.А. в статті «Вплив глобалізації на реформування системи взаємовідносин у політиці соціального партнерства» визначає, що «в сучасному світі простежується й тенденція до збільшення чисельності та впливу великої кількості міжнародних неурядових організацій. Постійно зростаюча роль таких асоціацій на формування міжнародної та національної політики окремих держав, а також збільшення кількості членів цих організацій дозволила багатьом вченим сформулювати концепцію глобального громадянського суспільства» [5, с. 92]. Головними складовими елементами глобального громадянського суспільства є міжнародні організації. Це організації саме неурядові, які не сформовані урядами різних країн. Вони діють в інтересах громадян, націй, певних професійних груп, соціальних прошарків, гендерів.

Такі міжнародні організації в своїй діяльності спрямовані на забезпечення таких пріоритетів в розвитку суспільства як відокремленість від інструментів глобального наддержавного управління, побудова відносин всередині системи міжнародних організацій на принципах самостійності прийняття рішень та відстоювання власних інтересів, ставлення локальних інтересів вище за глобальні, реалізації принципів плюралізму в усіх сферах діяльності, відстоювання ринкових принципів в економічних відносинах, різноспрямованість культурних, творчих, мистецьких, етнічних ініціатив, розвиток усіх сфер на основі національних традицій.

Широке коло питань, що вирішують міжнародні організації призводить до великої кількості їх видів. Месхія О. у статті «Гене́за розвитку міжнародних організацій як інституціоналізованого механізму міжнародного співробітництва» визначає, що «термін «міжнародна організація» охоплює не лише організації, членами яких є держави, а також і міжнародні неурядові організації і навіть промислові і комерційні картелі. Категорія «міжнародна організація» найчастіше застосовується саме у розумінні «міжурядова організація». Відповідно до резолюції ЕКОСОП 288(X) від 27 лютого 1950 року «будь-яка міжнародна організація, що не була створена відповідно до міжнародної угоди, має розглядатися як неурядова організація» [6, с. 62–69].

Серед таких всесвітньо значущих організацій, які було створено за ініціативи громадян, а не як результат міжнародної Угоди слід навести таку організацію як Червоний Хрест. 29 жовтня 1863 року вважається датою заснування Червоного Хреста та є датою підписання Женевської Угоди. Цю організацію було створено за ініціативою та завдяки титанічній праці Анрі Дюрана - швейцарського гуманіста та громадського діяча. Формально засновниками її були п'ять фізичних осіб, але на теперішній час до складу Червоного Хреста входять 135 країн (представляють їх місцеві Комітети та інші організації) і працюють в них більш ніж 20 тис. осіб[7].

Як фундаментальну працю, що ретельно аналізує вплив міжнародних організацій на сучасні процеси наддержавного управління та процеси державного управління на національному рівні слід визначити монографію

Сазонець О.М. та Саричева В.І. «Міжнародні організації в управлінні людським розвитком» [8]. В монографії було досліджено методологічні основи глобальних процесів, повноваження та можливості міжнародних організацій як наднаціональних інституцій глобального управління людським розвитком, напрями вдосконалення діяльності міжнародних організацій в контексті регулювання та покращення якісних показників управління людським розвитком в Україні.

Спираючись на проведений аналіз, який виявив тісну залежність між діяльністю міжнародних організацій та формуванням сучасних механізмів державного управління, необхідно запропонувати власне бачення архітектури взаємодії держави та міжнародних організацій в Україні, яке базується на ролі національних урядів, громадян та інститутів громадянського суспільства (рис. 1).

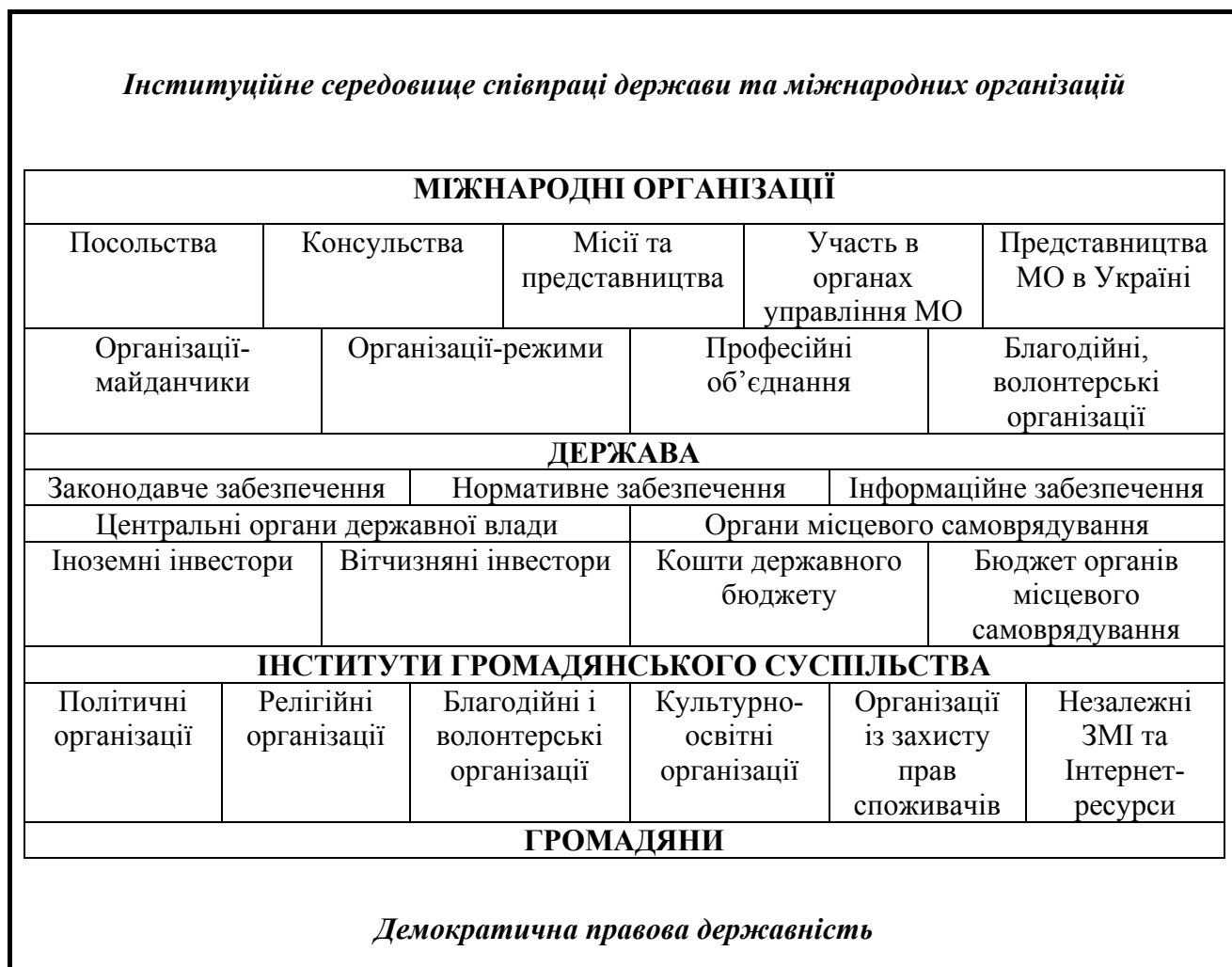

Рис. 1. Архітектура взаємодії держави та міжнародних організацій в Україні

ВИСНОВКИ. Представлена взаємодія відбувається в площині формування інституційного середовища співпраці міжнародних організацій в умовах створення в країні системи демократичної правової державності. Взаємодія держави та міжнародних організацій в Україні відбувається на основі функціонування сформованих інститутів громадянського суспільства, усталеної системи економічного розвитку із залученням інвесторів різного рівня та країн походження, розвинутого законодавчо-нормативного забезпечення та створення структури органів співпраці держави із міжнародними організаціями. Функції міжнародних організацій в сфері міжнародного бізнесу, економічної діяльності, інших сфер людської діяльності, функціонуванні інститутів громадянського суспільства, соціальної, медичної сфери частково розкрито у працях [9, 10], але кожна сфера державного управління має свою функціональну та регіональну специфіку, тому дослідження співпраці міжнародних організацій з органами державної влади потребують подальших наукових розвідок.

Література

1. Вівсянник О.М. Значення та функції міжнародних організацій в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я. – Рівне : Волин. обереги, 2021. 212 с.
2. Міжнародні організації : навчальний посібник / укладачі: Т.В. Андросова, О.В. Кот, В.О. Козуб; вид. 2-ге, перероб. та доп. Х. : ХДУХТ, 2018. 235 с.
3. Кучик О. Еволюція поняття міжнародної організації: теоретико-методологічний аспект. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2012. Випуск 30. С. 24–32.
4. Кучик О., Кучик Г. Формування концепту «міжнародні організації» в системі наукових дисциплін: концептуальні засади дослідження. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини.* 2017. Випуск 42. С. 84–96.

5. Шуліка А.А. Вплив глобалізації на реформування системи взаємовідносин у політиці соціального партнерства. *Грані*. 2015. № 4. С. 90–95.

6. Месхія О. Генеза розвитку міжнародних організацій як інституціоналізованого механізму міжнародного співробітництва. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 6. С. 62–69.

7. Червоний Хрест. Офіційний сайт. URL: <https://www.icrc.org/ru/who-we-are>. (Дата звернення: 19.10.2022 р.).

8. Сазонець О.М., Саричев В.І. Міжнародні організації в управлінні людським розвитком: глобалізаційний вимір. Дніпро: «Нова ідеологія», 2012. 252 с.

9. Сазонець О.М., Сазонець І.Л. Міжнародний бізнес і логістика. Понятійно-термінологічний словник. Київ, Центр учбової літератури, 2021, 288 с.

10. Сазонець І.Л., Вівсянник О.М. Передумови функціонування міжнародних організацій в інституційному механізмі державного управління системою охорони здоров'я. *Право та державне управління*. 2020. № 2. С. 227–237.

References

1. Vivsiannyk, O.M. (2021), *Znachennia ta funktsii mizhnarodnykh orhanizatsij v instytutsijnij systemi derzhavnoho rehuliuвання okhorony zdorov'ia* [The importance and functions of international organizations in the institutional system of state regulation of health care], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine.

2. Androsova, T.V. Kot, O.V. Kozub, V.O. (2018), *Mizhnarodni orhanizatsii* [International organizations], KhDUKht, Kharkiv, Ukraine.

3. Kuchyk, O. (2012), “ Evolution of the concept of international organization: theoretical and methodological aspect ”, *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Serii mizhnarodni vidnosyny*, vol. 30, pp. 24–32.

4. Kuchyk, O. and Kuchyk, H. (2017), “Evolution of the concept “international organizations” in the system of academic disciplines”, *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriiia mizhnarodni vidnosyny*, vol. 42. C. 84–96.

5. Shulika, A.A. (2015), “ The impact of globalization on the reform of the system of relations in politics of social partnership ”, *Hrani*, vol. 4, pp. 90–95.

6. Meskhiia, O. (2014), “ Genesis of International Organizations as an Institutionalized Mechanism of International Cooperation ”, *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 6, pp. 62–69.

7. International Committee of the Red Cross (2022), “”, available at: <https://www.icrc.org/ru/who-we-are> (Accessed 19.10.2022 r.).

8. Sazonets', O.M. and Sarychev, V.I. (2012), *Mizhnarodni orhanizatsii v upravlinni liuds'kym rozvytkom: hlobalizatsijnyj vymir* [International organizations in the management of human development: the globalization dimension], Nova ideolohiia, Dnipro, Ukraine.

9. Sazonets', O.M. and Sazonets', I.L. (2021), *Mizhnarodnyj biznes i lohistyka. Poniatijno-terminolohichnyj slovnyk* [International business and logistics. Conceptual and terminological dictionary], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

10. Sazonets', I.L. and Vivsiannyk, O.M. (2020), “ Prerequisites of functioning of international organizations in the institutional mechanism of public health system ”, *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, vol. 2, pp. 227–237.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2023 р.